

Љубомир Домазетовић: ПЕТАР ТЕРЗИЋ, ЛИКОВИ И ДЈЕЛА СЛАВНИХ
ВОЈСКОВОЂА СВИЈЕТА
ВОЈНОИЗДАВАЧКИ И НОВИНСКИ ЦЕНТАР БЕОГРАД, 1992, стр. 997.

ики број студија, расправа, чланака, мемоарских записа, фељтона, белеристичких, музичких, ликовних, филмских, радио и телевизијских и других радова. Скоро да нема познатијег свјетског војсковође који није мање или више обрађиван. При таквом стању ствари намеће се питање: има ли потребе за новим радовима ове врсте и новим промишљањима значајних историјских личности, њихових дјела и времена у којем су живјели и радили? Овдје није ријеч о насилној или исфорсираној ревизији досадашњих виђења и оцјена ратова, битака и појединих личности и дјела великих свјетских војсковођа, већ о покушају сублимирања и преиспитивања, као резултату завршених процеса на крају још једне епохе.

Аутори су се прихватили тешког задатка - да говоре о највећим војсковођама и командантима, славним биткама и ратовима кроз вјекове и да истовремено прате историјски развој људског друштва од најстаријих времена до данашњих дана. Овако амбициозан задатак био би голем залагај и за један институт.

Ово обимно дјело састоји се од пет књига: Руковођење и командовање кроз вјекове, Ликови и дјела славних војсковођа старог вијека, Ликови и дјела славних војсковођа средњег вијека, Ликови и дјела славних војсковођа новог вијека и Ликови и дјела славних војсковођа савременог доба.

У првој књизи дат је преглед историјата руковођења и командовања у дугом историјском трајању. Посебно су акценгована питања војне организације, руковођења и командовања са социолошко-историјског аспекта; дата је генеза руковођења и командовања и њени модалитети; улога војсковође у рату; обрађени су психо-лошко-методолошки аспекти руковођења и командовања; законитости и категоријалности ратовања; брзина, вријеме и простор у функцији руковођења и командовања; обезбеђење правремености и ефикасности коман-

довања и руковођења и руковођење и командовање као научни проблем. Ту су и подаци о ратним лукавствима, замкама, надмудривањима међу војсковођама, као и нешто анегдота и легенди о познатим војсковођама.

У овом дијелу књиге синтетизовано су презентирана стручна знања и искуства из историје командовања и руковођења: организациона, историјска, социолошка, психолошка, методолошка, функционална, намјенска, темпорална, просторна и друга - интердисциплинарно, прегледно, систематично, војнички концизно, без сувишних дигресија и описивања неважних детаља. Читав текст је илустрован примјерима, чиме је књига добила на јасноћи и интресантности.

Изведена анализа показује да је војна организованост, руковођење и командовање комплексан механизам у коме човјек војсковођа има значајно мјесто. Данас се термин војсковођа ријетко употребљава. Војсковођа је почасни назив за високе војне руководиоце, који су стекли опште признање у својој и другим земљама за успјешно руковођење и командовање у рату цјелокупним оружаним снагама једне или више држава, или великим војним групацијама (фронтovima, групама фронтова, флотами и слично) на значајном војишту. Израз војсковођа је употребљаван у различитом значењу, често у литератури, али никад није условљен одговарајућим чином или мирнодопском функцијом.

Од личности војсковође умногосте зависи руковођење и командовање. Да би постао неприкосновени ауторитет, војсковођа мора да има многа позитивна својства: снажан карактер, лични углед, способност управљања и убјеђивања. О овим особинама, њиховим модалитетима и комбинацијама, детаљно се говори у овој књизи.

Истраживања аутора показују да су сви славни људи-војсковође били снажне личности, с великим способностима управ-

личности, с великим способностима управљања и убјеђивања. Личне особине војсковође су од изузетног значаја, али не и одлучујуће. Међу најзначајније особине великих и славних људи посебно су наглашене: харизма, углед, племенитост, добронамјерност, одлучност, довитљивост, самоувјереност, способност прилагођавања измијењеним условима, правовремена и правилна процјена ситуације, лични примјер, повјерење, способност и умјешност комуницирања с потчињенима, стручно образовање, таленат итд.

Посебно је питање морала и способности војсковође за руковођење и командовање. Изведене анализе показују да и аморални људи могу да буду веома способне војсковође и обратно. Моралност није гаранција способности команданта за успјешно руковођење. У том погледу илустративан је примјер Винстона Черчила, који, мада је знао, није обавијестио становнике града Конвентрија о припремљеном њемачком ваздушном нападу, да не би Њемцима показао да су Британци открили њемачку шифру „Енигма“ Тако се Черчил одлучио између онога што је знао и онога што је сматрао својом обавезом, као командант, да је рационалније и сврсисходније. (Треба ли подсјећати да је Конверти, британски град са око 60.000 становника, један од најразоренијих градова-страдалника у Другом свјетском рату). Доносећи такву одлуку, Черчил је читавог живота носио тешко бреме на савјести, мада ју је донио свјесно у име вишег стратегијског циља.

Историја човјечанства обилује многим примјерима да се војсковође не осврћу много на жртве када је у питању остваривање постављеног циља. Такви команданти-војсковође по схватањима су најближи политичарима. Још је Цингискан на почетку XIII вијека изрекао мисао, која се вјековима потврђује: „Крв не игра никакву улогу за оне који стварају царства.“ Ову мисао потврђује историјско искуство све до данашњих дана. Они се жртава сјећају само приликом разних јубилеја и прослава, али много више када треба да истакну сопствену величину, него да одају пошту погинулима.

Политика је ствар мудрости, а не страсти. Исто се може рећи и за војсковође. Ако му страст надвлада разум, то је слабо руковођење и командовање, мада без потребне страсти нема успјеха. Нема сумње да су поједине војсковође, као и поједини политичари, у ствари, велики ствараоци, људи који обиљежавају вријеме у коме живе и дјелају. Способности војсковође показују се у рату. Поред ратничког искуства велике војсковође имају и многа

друга специфична својства, као што су: хладнокрвност, прибраност и у најтежим ситуацијама, самопоуздање, владање собом и потискивање емоционалности и ирационалности. Истински команданти се управљају на основу одређених идеја, интереса и снага и не смију бити ношени ситничавим користољубљем. Велики команданти и вође су људи снажног духа, који се понашају једноставно и природно. Поред знања, припремљености и обучености они имају и снажну интуицију, инвенцију и готово инстинктивно и несвјесно одлучивање, нарочито у ситуацијама када није могуће сериозно и аналитички процјењивати стање. Није у питању само природна обдареност таленат, него и образовање, педагошко-психолошко знање, морално-вољна снага и способност процјењивања у сложеним ратним условима.

Велике војсковође су непредвидиви људи. Начин њиховог мишљења је особен, а доношење одлука луцидно и правовремено. Велики војсковођа је велики диригент историје, који не поштује правила, него их арбитрарно ствара. Не упоређује се случајно велике војсковође са великанима науке и умјетности људима моћне интуиције и способности предвиђања тока и расплета догађаја. Они виде „преко брда.“ У том погледу илустративан је примјер, из ове књиге, упоређења славног војсковође са генијалним Амадеусом Моцартом, коме се приписује мисао да је највећи тренутак стваралаштва онај када композитор „чује“ цијелу симфонију иако је још није написао. Знати шта се хоће и умјети то остварити - особине су великана мисли и дјела.

У овој интересантној књизи наведене су још многобројне особине којима су обдарене велике и славне војсковође. Навешћемо још само двије: велика храброст и човјекољубље. Подсјећајући на ријечи Марка Миљанова „Јунаштво човјек брани себе од других, а чојством друге од себе“, аутори констатују да су то особине колико урођене генетски толико и стечене васпитањем и образовањем. Великани руковођења и командовања сједињују у себи хармонично тројство стратешког циља, текуће оператике и конкретне тактике. Њихов приступ је реалан, не потцењују нити прецењују ситуацију. Све је примјерено мјесту, времену и датом стању. Стратегијски план и тактичко-оперативне идеје проводе критички и аналитички, не робујући клишеима и схематизму.

Великани руковођења и командовања су по правилу генијални људи. Међутим, постоје људи чије интелектуалне способности нијесу генијалне, али се захваљујући окол-

ностима и друштву у коме живе истичу и излазе на површину јавног живота. Исто се догађа и у војној сфери, сфери -руковођења и командовања. Аутори наводе да су највеће војсковође имале и „највећа општа и посебна војничка знања”, поткрепљујући то сљедећим примјерима: „Аристотел је био учитељ Александра Македонског, Наполеон је са академицима наука освајао Египат, Клаузевиц, Молтке, Фридрих II Фош, Тухачевски и др. били су врсни дијалектичари и научно-филозофски су прилазили руковођењу и командовању, генијални Лењин је маштао о поједностављеном руковођењу и командовању које би било доступно свакој домаћини у свјетско-историјском процесу, док је маршал Тито био аутентични и оригинални вођа који је увек инсистирао на реалним специфичним условима и конкретним практичним резултатима који су у дијалектичком јединству са револуционарном теоријом.”

Илуструјући генијалност великана-славних војсковођа, аутори наводе да је Александар Македонски највећи „систематичар”

Аристотеловог ранга, придружујући му по систематичности Фридриха II и Жукова; Ханибал је генијални психолог, док је Цезар „јурио” префекцију до фатализма. Наполеон је имао генијалну технику. Кутузов је ненадмашан стратег са фасцинантном смјелошћу. На њега подсећа војвода Живојин Мишић. Лењин и Тито су, према ауторима ове књиге, генијално проциљиви, асимилирали су и стваралачки трансформисали сав прогрес у датим условима итд.

Изречене оцјене о славним војсковођама, иако долазе од компетентних стручњака, нијесу сасвим прихватљиве. Тако, на примјер, војничку технику доведену до савршенства Наполеона I Бонапарте нико не оспорава, али је чињеница да је Наполеон добио све битке, а изгубио рат. Или, колико је одрживо Лењиново „маштање” о поједностављеном руковођењу и командовању које би било доступно „свакој домаћини у свјетско-историјском процесу”? Коликом је цијеном плаћена Лењинова и Брозова проциљивост и њихова способност да „стваралачки трансформишу сав прогрес...” Није ли и овдје у питању већ наведена мисао Цингис-кана да „Крв не игра никакву улогу за оне који стварају царство”? Примјера потврде или другачијег резонувања могли бисмо навести још много, али то излази из оквира овог приказа.

У књизи је обрађен и проблем руковођења и командовања и улога личности у савременим условима коришћења електронско-рачунарске технике и других високопродуктивних система и уређаја и аутоматизације. При томе се не заборавља

могућност надмудривања и служења ратних лукавством. Једно краће поглавље посвећено је легендама и анегдотама из живота и рада славних војсковођа.

Аутори су презентирали и кратке податке о друштву, држави, времену и простору на коме су се одржавали велики сукоби држава и народа кроз вјекове. Личности војсковођа дате су у времену и у условима када су живјели и ратовали.

У овој обимној књизи, аутори су обрадили четрдесет ратова, двадесет двије славне битке и 127 славних војсковођа. Од 127 војсковођа, њих 21 су са простора југословенских држава! Међу славне војсковође сврстали су и двије жене: Јованку Орлеанку

Жан д'Арк и Елизабету I Тјудор. Критеријуми за избор личности војсковођа и битака, како наводе аутори, били су општеусвојена мјерила о судбоносним историјским кретањима на које су војсковође пресудно утицале. Но, и поред тога избор је могао бити и другачији. Истина, сваки избор овакве врсте је више или мање субјективан, јер су промишљања стручњака о истим догађајима и личностима често неуједначена, па и контрадикторна.

Добро би било када би ова књига генерал-потпуковника Љубомира Домазетовића и магистра Петра Терзића подстакла компетентне истраживаче да обраде поједине истакнуте војсковође са психоисторијског становишта, како се то у развијеним земљама ради. Када кажемо са психоисторијског аспекта, мислимо на обраду карактерних особина историјских личности, да се анализира, као што психијатри чине, „не само оно што су те личности урадиле већ и оно у њиховој психи што их је натјерало да то ураде.” Психоаналитичар усредсређује пажњу на историјску личност и друштвени развој, као и на однос личности према политици и догађајима. Таква анализа може да одговори на многа питања понашања војсковођа, његовог односа према потчињеним, начина доношења одлука итд.

Интересанто би, даље, било позабавити се питањем односа војсковође према жртвама рата, цијени свога подухвата, односно онима који својим животом плаћају циљеве које та личност остварује. (До сада је у историји човјечанства, како наводе швајцарски историчари, у ратовима погинуло 3.640.000.000 људи). Многе славне војсковође као да нијесу имале у виду мисао Лао Це-а да је највећи освајач онај који побједи без борбе.

проф. др. *Борислав Ковачевић*